

L'educació a Mollet entre dos segles: de la Revolució Industrial a la II República (1845-1931)

Rosa Maria Securún i Fuster*

Resum

L'objectiu d'aquest article és donar a conèixer la informació que hem trobat de com era l'escola a Mollet des que en tenim constatació escrita a mitjan del segle XIX fins a l'inici de la II República.

He començat per fer un breu resum de la legislació i l'organització escolar a Catalunya per concretar, després, com es va desenvolupar aquestes aspectes a Mollet.

Trobar les escoles que van existir, el lloc on estaven ubicades, les seves característiques, intentar conèixer què havien d'aprendre els infants i fer la recerca dels mestres que van treballar-hi no ha estat una feina fàcil.

Paraules clau

Educació, escola, ensenyament, mestres, Mollet del Vallès.

1. Introducció

Aquest treball pretén recollir tota la informació possible per poder aportar una visió realista de com s'ha desenvolupat l'educació a Mollet des que en tenim constància –a partir de 1845, gràcies a les primeres referències documentals conservades a l'Arxiu Histò-

ric Municipal de Mollet del Vallès, que fan referència a partides pressupostàries relacionades amb la Junta Local de Primera Ensenyança de Mollet¹– fins a l'any 1931, quan amb la proclamació de la República hi ha un canvi radical en molts aspectes, però sobretot en l'àmbit de l'educació.

2. Canvis en el món educatiu des de la segona meitat del segle XIX

Tots els canvis importants en l'organització i la legislació escolar a partir de la segona meitat del segle XIX tenen com a base la Llei d'instrucció pública, del 9 de setembre de 1857, defensada pel ministre Claudio Moyano Samaniego (1809-1890) durant el regnat d'Isabel II per intentar resoldre el greu problema d'analfabetisme del país. Va ser fruit del consens entre progressistes i liberals i va significar l'inici de l'estabilitat en el desenvolupament de la instrucció pública a Espanya en els àmbits legislatiu i administratiu durant més de cent anys. Ha estat el marc normatiu fins a la Llei general d'educació de 1970.

Amb la llei Moyano es van implantar els principis de gratuïtat relativa per a l'ensenyament primari, la centralitza-

41

*Mestra i psicopedagoga, rsecurun@xtec.cat

¹ Aquest organisme, dins el període que estudiem, ha tingut altres denominacions com Junta Local d'Instrucció Pública i Junta Local d'Ensenyança Primària.

ció, la uniformitat, la secularització i la llibertat d'ensenyament limitat.

L'ensenyament estava dividit en tres graus: primari, secundari i superior.

Les escoles d'ensenyament primari es classificaven en públiques, privades, de patronat, de beneficència, particulars d'individus o de societats; en aquesta última modalitat s'hi incloïen les escoles per a obrers de fàbriques, tallers i explotacions industrials.

Les escoles públiques de primera ensenyança eren les que estaven sostingudes totalment o en part per fons públics. Segons les matèries que s'ensenyaven i l'extensió del programa escolar es classificaven en escoles de pàrvuls, elementals incompletes, completes i superiors, i segons el sexe i l'edat, en escoles de pàrvuls, de nens, de nenes, d'assistència mixta i d'adults.

L'ensenyament primari era obligatori dels sis als nou anys primer i fins als dotze anys després, i gratuït per als infants els pares o els tutors dels quals certifiquessin que no ho podien pagar.

3. Situació de l'educació al tombant de segle

A finals del segle XIX i fins a l'època de la II República, a Catalunya l'analfabetisme encara era un mal crònic; no hi havia escoles per a tothom i els infants voltaven pels carrers, mal alimentats i amb salut precària. L'analfabetisme als inicis del segle XX era d'un 54 % a la província de Barcelona i una mica més alt a Girona, a Lleida i a Tarragona. El nombre d'analfabets era sempre una mica més baix a les ciutats que a les zones rurals i hi havia més homes que dones que sabien llegir i escriure.

De cada cinc infants, dos no anaven a escola, probablement perquè les fa-

mílies no valoraven prou l'educació o bé perquè necessitaven els diners que aportaven si els posaven a treballar. Les escoles públiques ensenyaven en castellà i estaven situades en pisos petits sense pati, normalment amb poca llum i ventilació deficient. La majoria eren unitàries amb infants de totes les edats junts.

Les hores de classe les passaven asseguts en els pupitres: els que en sabien més, a les primeres files, i als que els costava més o els que es despitaven, al final. Sempre es començava el dia resant; després seguien les assignatures clàssiques –cal·ligrafia, gramàtica i aritmètica– i s'acabava tornant a resar. El càstig corporal era normal. A les classes hi havia entre vuitanta i cent vint alumnes de diverses edats amb personal docent en general poc preparat i amb mètodes pedagògics molt tradicionals.

La situació de l'escola privada era igual o pitjor. Les escoles de les congregacions religioses tenien uns edificis monumentals, estaven més ben dotades materialment i la qualitat solia ser una mica millor, però tret d'alguna excepció, seguien els ensenyaments tradicionals de l'època.

A Catalunya, les institucions privades, gairebé totes religioses, eren les que tenien més prestigi i doblaven en nombre a les escoles públiques. També hi havia escoles parroquials i de patronat catòlic i escoles d'ateneu i de centres polítics, però eren molt minoritàries.

4. Els mestres

La seva formació era molt deficient. Per accedir a les escoles normals² de magisteri n'hi havia prou d'haver cursat l'educació obligatòria. Hi havia dues categories de mestres segons els estudis

² Denominació que tradicionalment s'ha donat als centres de formació dels mestres d'educació infantil i primària. La denominació *escola normal* prové del propòsit que té d'establir les normes d'ensenyament.

que haguessin fet a les escoles normals: els mestres elementals estudiaven dos anys i els superiors, quatre. Per obtenir el títol de mestre superior s'havia d'estudiar un any més a Madrid. Amb aquesta titulació es podia optar al cos d'Inspectors d'Ensenyament Primari i al de professors d'Escola Normal.

Quan es van unificar els títols s'havia de tenir més de catorze anys i superar un ingrés. La carrera durava quatre anys i les assignatures es guiaven per criteris enciclopedistes: manual, còpia, memorització i recitació. Els cursos incloïen assignatures com religió, història sagrada i moral, cal·ligrafia, costura, brodat i tall per a les noies i agricultura per als nois; el programa depenia de l'Estat. Totes les matèries es feien sempre en castellà. Amb molts esforços, l'Associació de l'Ensenyança Catalana va poder incloure una càtedra de català gratuïta i voluntària, ja al segle XX.

Les condicions per exercir de mestres a les escoles públiques de primera ensenyança eren ser espanyol, tenir vint-i-un anys, justificar una bona conducta, no patir defecte ni malaltia físiques que impossibilités l'ensenyament, no estar inhabilitat per exercir càrrecs públics i tenir el títol professional corresponent. Per optar a una plaça definitiva d'escola pública s'havia de fer oposicions.

Els mestres estaven obligats a viure en el lloc on havien estat nominats i no podien abandonar el destí sense tenir prèviament la llicència de l'autoritat competent. Podien demanar absentar-se temporalment sol·licitant una llicència: per malaltia justificada, assumptes personals, participar a oposicions, ampliar estudis oficials a l'escola normal o per perfeccionar estudis a l'estranger. L'autoritat competent per concedir o denegar les llicències era el rector del respectiu districte universitari.

Per ajudar als mestres, si el nombre de matrícula era excessiva, hi havia auxiliars que no necessitaven cap titulació.

Les autoritats que intervenien en el govern i l'administració de la primera ensenyança eren el ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts, els rectors de les universitats, les juntes provincials d'Instrucció Pública, les juntes locals de Primera Ensenyança i els inspectors.

Les juntes locals de Primera Ensenyança, que ja estaven previstes en el Reglament general d'instrucció de 1821, tenien com a funcions bàsiques vigilar les conductes dels mestres, atendre'n les necessitats d'habitatge, pagar els salaris i mantenir la infraestructura escolar. Estaven formades per l'alcalde, un eclesiàstic, un regidor i dues persones més. La llei Moyano afegeix a les juntes un pare de família més i conserva les seves funcions d'informadores del govern i administradores de les escoles del municipi.

La Inspecció de Primera Ensenyança es va crear el 30 de març de 1849 com a mitjà per contribuir al desenvolupament de la cultura en general, per vetllar que es portessin a terme les disposicions legals i per estimular els mestres i guiar-los en la seva vida professional i pública. El Reial decret del 21 d'octubre de 1898 proposa la inspecció com a carrera. Els inspectors estaven obligats a visitar un cop l'any les escoles i a anotar en el llibre de visites les seves opinions i advertències.

El capellà del poble, tal com estipulaven l'article segon del Concordat de 1851 i els articles 295 i 296 de la Llei d'instrucció pública de 1857, tenia el dret a inspeccionar l'educació religiosa que es donava a les escoles públiques.

Per atendre les despeses d'adquisició de material escolar i el que necessitessin els nens pobres, a cada escola se li assignava una quantitat anual, que

s'havia de justificar amb els rebuts corresponents.

Els mestres tenien un prestigi relatiu i sous molt baixos (havien arribat a passar gana), per la qual cosa es veien obligats a complementar-ho amb altres feines. Els mestres cobraven en funció del sexe (el de la dona era inferior al de l'home) i del nombre d'habitants del poble. Depenien dels respectius ajuntaments i, tot i que es reconeixia aquesta obligació, fins el 1882 no es va organitzar el sistema de pagaments de forma efectiva. Les repetides queixes dels mestres, fonamentades en els endarreriments constants dels seus sous, van donar origen a un nou reglament l'1 de maig de 1890, però tot i així no es va solucionar el problema: els ajuntaments incomplien la llei i els mestres seguien amb les reclamacions a la Diputació. Molts ajuntaments no pagaven als mestres al·legant que no disposaven de recursos. Finalment, l'Estat es va fer càrrec del pagament als mestres, que van deixar de dependre dels ajuntaments, que els pagaven quan podien.

5. El Mollet de l'època

L'any 1857, vivien a Mollet 1.378 persones, xifra que va augmentar a 2.129, l'any 1900, i a 5.527, l'any 1930.

Era una petita població agrícola on la majoria de la població vivia conreant blat, blat de moro, cànem, mongetes i produint vi. Però la seva situació geogràfica, tant a prop de Barcelona, la bona comunicació en tren i per carretera i l'abundància d'aigua va fer que molt aviat es comencessin a instal·lar les primeres indústries tèxtils.

Mollet estava molt ben comunicat: l'any 1837 es construeix la nova carretera de Barcelona, que reforça l'antic camí Ral; el 1854³ arriba el ferrocarril —l'actual línia de França—; el 1880⁴ entra el funcionament el tren de Mollet a Caldes de Montbui, conegut popularment com el Calderí; el 1886 es completa el darrer tram de la línia fèrria del Nord;⁵ i el 1918, amb la inauguració del pont del Besòs, es completa la carretera que unirà Mollet amb Badalona.

Les bones vies de comunicació propiciaran la industrialització del municipi. La primera indústria significativa va ser el Cotó (1871-1963). Després arribaran la Pelleria (1897-2007) i les sederies de Can Fàbregas (1900-2001) i Can Mulà (1913-1971).

Encara a principis del segle XX, el nucli urbà de Mollet era només el voltant l'església, la plaça de Prat de la Riba i els carrers de Barcelona i Gaietà Ventalló. Els dos grans eixos viaris eren la Carretera (l'actual eix format per les avingudes de Burgos, Jaume I i Antoni Gaudí), que unia Barcelona amb Granollers, i el carrer de Berenguer III, que enllaçava amb Martorelles, Sant Fost i Badalona. Més enllà del nucli urbà, les masies disperses tenien un paper destacat en el model d'organització i explotació del territori.

6. L'educació a Mollet

Com a Catalunya, a Mollet l'analfabetisme era un mal crònic. Hi havia poques escoles i la majoria estaven ubicades en llocs poc adequats que feia que canviessin de local molt sovint. Les escoles estaven situades majorità-

³ Concretament el 23 de juliol del 1854, només sis anys després que s'inaugurés el ferrocarril Barcelona-Mataró, la primera línia ferroviària de Catalunya i Espanya.

⁴ El trajecte inaugural va tenir lloc el 14 de juliol de 1880.

⁵ L'11 d'abril de 1886 s'inaugura l'últim tram ferroviari de la línia del Nord, que unirà les estacions de Sant Martí de Provençals (Barcelona) i Llerona (les Franqueses del Vallès).

riament a la Carretera, en el tram de l'actual avinguda de Jaume I comprès entre la rambla i el carrer del Sol. Eren escoles petites ubicades en una casa on el mestre hi vivia i tenia un espai dedicat a la docència.

Figura 1. La majoria de les escoles del poble estaven situades a la Carretera, actualment av. Jaume I. Font: AHMMV

La Junta Local de Primera Ensenyança estava constituïda per l'alcalde, com a president, l'inspector de sanitat municipal, dos pares i dues mares, el capellà i un mestre de l'escola pública. La funció principal era vetllar per l'ensenyament en general i algunes de les accions habituals, que queden recollides en el seu llibre d'actes, eren visitar les escoles, participar en els exàmens i participar en l'entrega de premis en col·laboració amb l'Ajuntament.

Tenim constància documental de l'existència d'una escola pública de nois des de 1845 i, de noies, des de 1858. A partir de 1865 trobem les primeres escoles privades i, el 1904 es funda la primera escola religiosa.

A partir de la revisió de la documentació que varen haver d'enviar les escoles per complir el Reial decret de l'1 de juliol de 1902, d'adequació de les escoles a la nova normativa, hem pogut deduir com era el model d'escola d'aquella època. Habitual-

ment, l'espai dedicat a l'escola no era suficient per al nombre d'alumnes que acollia i no reunia les condicions òptimes d'higiene, salubritat i ventilació que calia esperar. Entre d'altres problemes de salut, la societat estava molt preocupada pel problema de la tuberculosi i per lluitar-hi es posaven escopidores a les escoles i es prohibia escopir a terra. Per poder accedir a l'escola era necessari presentar un certificat de no tenir cap malaltia infecciosa i estar vacunat si s'era menor de deu anys; si s'era més gran, calia estar revacunat.

L'escola pública només era gratuïta per als nens pobres. Els pares ho havien de justificar i fer la demanda a la Junta Local d'Ensenyança Primària del poble, que estudiava el cas. A les escoles privades, els pares o tutors s'havien de posar d'acord amb la direcció de l'escola en la mensualitat que s'hauria de pagar. Si l'Estat, la Diputació o el municipi subvencionava amb 500 pessetes anuals o més un centre privat, aquest podia admetre, sense que paguessin, quatre alumnes a la classe diürna i dos a la nocturna. Per accedir-hi calia presentar certificats de les autoritats civils i religioses.

L'horari de les escoles era de vuit a onze del matí i de dues a cinc de la tarda, de dilluns a dissabte. Dijous a la tarda i els dies de precepte no es feia classe. Tampoc se'n feien durant les festes locals, els quatre dies de Carnaval, els tres dies de Setmana Santa, les pasqües de Resurrecció i de Pentecosta i a l'octava de Nadal (des del 24 de desembre fins a l'1 de gener).

Les vacances d'estiu no eren obligatòries per a les escoles privades, només eren obligatòries si ho ordenava l'autoritat. Si es feien, eren durant el mes d'agost. A les escoles públiques es feien vacances parcials entrant més tard al

matí del 20 de juliol a l'1 d'agost i del 10 al 20 d'agost.⁶ Les vacances totals eren de l'1 al 10 d'agost.

Les dates de les vacances d'estiu van anar canviant. La Llei del 16 de juliol de 1887 a l'article primer explicitava que les vacances tindrien una durada de quaranta-cinc dies. A l'Ordre del 6 de juliol de 1888, que es farien entre el 18 de juliol i el 31 d'agost, i la del març de 1914 concretava que les vacances s'havien de fer com a mínim durant tot el mes d'agost.

S'han trobat nombrosos expedients d'escoles amb denúncies per no fer les vacances. Hi ha mestres d'escoles públiques que tampoc les fan. En algunes escoles religioses es donen vacances als alumnes que no pagaven i seguien donant classe als altres. Tot aquest enrenou era degut en part al fet que els mestres no cobraven durant el període de vacances.

La llengua d'ensenyament a les escoles era el castellà tot i que en els seus reglaments els mestres ja feien constar que calia tenir en compte si els infants estaven més o menys instruïts en aquesta llengua. Davant de les dificultats que això comportava, els mestres trobaven les eines per fer-ho al marge del sistema, en llibres com el d'Ot Fonoll, *Método práctico para la enseñanza de la lengua castellana en Cataluña* (Barcelona 1862) i el de Salvador Genís i Bech, *El auxiliar del maestro catalán en la enseñanza de la lengua castellana* (Girona 1869).

També cal destacar el llibre *Método para la enseñanza del lenguaje en las regiones donde no es la materna la lengua oficial del estado* (Barcelona, 1891), escrit pel mestre

Josep Payà quan treballava a l'Escola Pública de Nois de Mollet.

Els infants, tot i que l'escola començava a ser obligatòria a partir dels sis anys, podien començar a anar-hi abans segons el tipus d'escoles, la capacitat de la classe i els mestres. Així, ens trobem que a les públiques, en alguna època, poden començar a anar-hi als tres o als cinc anys fins als dotze; en algunes privades no hi poden anar si són menors de tres anys i poden assistir-hi fins als setze, i en altres,⁷ disposen d'un reglament que concreta que "els alumnes han de ser majors de 6 anys amb els coneixements que han de tenir de la classe de pàrvuls".

El nombre d'alumnes per classe depenia de la capacitat de l'escola i dels principis higiènics i pedagògics del moment. A les escoles públiques es proposava que si el nombre d'alumnes sobrepassava el reglamentari s'augmentés proporcionalment el nombre de mestres auxiliars, els quals havien de tenir l'aptitud i l'experiència adequades. En el reglament d'algunes escoles privades, s'especificava que si el nombre d'alumnes era d'entre quaranta-cinc o cinquanta alumnes es buscava un auxiliar perquè l'ajudés.⁸

A les escoles de nenes es donava molta importància a les classes de labors, a les d'aritmètica i economia domèstica i a la higiene personal. L'ensenyament combinava el mètode teòric amb el pràctic, amb predomini del pràctic en funció de l'edat i el sexe.

Tots els ensenyaments s'havien de basar en els principis de la moral i de la religió i a mesura que la ciència moderna ho aconsellés s'incorporarien

⁶ Acta de la Junta Local de Primera Ensenyança del 17 de juliol de 1881

⁷ És el cas del Col·legi Ibèric del Sagrat Cor en l'època en què l'escola era duta pel mestre Llorenç Marrugat, entre el 1913 i el 1931.

⁸ És també el cas del Col·legi Ibèric del Sagrat Cor.

noves ensenyances. En algunes escoles es feien classes de francès.

Es feien exàmens mensuals o trimestrals segons les escoles i anuals a totes. Aquests últims eren públics i es convidava a assistir-hi els pares i la Junta Local de Primera Ensenyança. En alguns també hi assistia l'inspector d'Ensenyament.

La forma com es desenvolupaven els exàmens era la mateixa a totes les escoles: es començava amb un discurs de benvinguda que llegia un alumne; després es passava a fer preguntes a l'alumnat en relació a les matèries que havien treballat; un altre alumne feia el discurs final i acabava l'acte el capellà. A vegades també hi intervenia l'alcalde o el mestre. També es donaven premis i diplomes als millors estudiants. Després dels exàmens a les escoles, es feia una exposició oberta a les famílies amb els treballs fets pels infants durant l'any.

La direcció estava obligada a informar els pares del comportament i l'aplicació dels seus fills. Es valorava l'aplicació, l'assistència i el comportament. Els premis eren el dret preferent a seure als primers llocs i distincions varies: estampes, vals, punts, llibres... Els càstigs: rebaixar el dret preferent, quedar-se mitja hora més a la tarda... El càstig corporal era normal. Els infants amb mala conducta podien ser expulsats de l'escola temporalment o definitiva.

Per conèixer els materials i els llibres que feien servir hem revisat la documentació del mestre de l'Escola Pública de Nois, Josep Andreu, de l'any 1899.⁹ Els diners servien per comprar tinta en pols, plomes, tinters, barres de guix, pissarrins, esborradors, col·

leccions de cartells, mapes, làmines d'història sagrada, cossos geomètrics de fusta, col·lecció de lletres mòbils, cartells amb les taules de sumar, restar, multiplicar i dividir. La relació de llibres que feien servir eren d'aritmètica, geografia, lectures populars, d'història sagrada i doctrina cristiana, d'agricultura i llengua castellana. L'escola també disposava d'un quadre de distribució del temps i de les matèries, un quadre d'honor i els llibres de matrícula, d'assistència diària, de visites i de correspondència.

L'absentisme escolar a Mollet era molt alt, com a la majoria de pobles de Catalunya: els nens ajudaven a les feines del camp i les nenes a tenir cura de la casa i dels germans més petits quan les mares ajudaven a les tasques del camp o treballaven a les fàbriques. No era que els pares menystinguessin la instrucció dels seus fills sinó que era la necessitat que ho provocava. Hi havia classes nocturnes tant a les escoles públiques com a les privades i també a organitzacions culturals. Ens consta que a l'Ateneu se'n feien perquè el president, Joan Sans Maynou, va sol·licitar una subvenció de 750 pessetes anuals no només per a les classes nocturnes, que ja funcionaven, sinó també per poder fer classes de francès, esperanto, dibuix, cal·ligrafia, piano, cant, solfeig i violí.¹⁰

7. Les escoles de Mollet

Al parlar de les escoles de Mollet, un dels aspectes sempre reincidentes és —amb comptades excepcions— la precarietat dels espais on aquestes s'ubiquen.

En el cas de les escoles públiques, les actes dels plens municipals reflec-

⁹ La documentació, conservada a l'AHMMV, correspon a l'enviament del mestre en compliment de la Reial Odre del 12 de gener de 1872, que obligava a presentar els pressupostos i els rebuts de despeses.

¹⁰ AHDB. Instància del 12 de setembre de 1907

teixen les dificultats de trobar espais adequats i poder pagar els lloguers. A continuació veurem alguns exemples.

En la sessió extraordinària del 12 de juny de 1876, i segons l'acord de la sessió de 28 de maig de 1876, s'acorda reclamar a qui correspongui el solar de la casa Hostal de la Plaça, que es va desplomar el dia 8 de maig de 1876 i que l'Ajuntament feia servir de presó i per celebrar sessions del comú. Es demana que es cedeixi en benefici de l'Ajuntament per aixecar escoles, casa capitular i presó. L'espai era sobretot necessari per construir les escoles ja que estaven en edificis de lloguer i en molt males condicions.

A una acta de juny de 1876 consta que s'acorda pagar a Pau Riera 76,65 pessetes pel lloguer de la casa-escola de nenes que se li deu des del 30 de juny del 1875.

48

En l'acta del 9 d'abril de 1876 es deixa constància que, havent cobrat l'Ajuntament una part important dels diners que els devien del pressupost del 1874 i del 1875, pot pagar alguns deutes, entre ells als mestres nacionals Joan Bautista Isbert, 1.875 i 550 pessetes, i a Dolors Roca, 1.270 pessetes. A Josep Asbert se li paguen 1.875 i 35 pessetes pel lloguer de la casa escola.

A la circular de la Junta Provincial d'Instrucció Pública del 10 d'abril 1888, en relació a la visita que es fa a l'escola de nens, assenyalen que el local és insuficient i és urgent buscar-ne un altre, però com és molt difícil trobar un local més gran proposen intercanviar-lo amb el de les nenes perquè en són menys.

Tot i les dificultats, en cada moment es van trobant solucions per ubicar les escoles i poder escolaritzar els nens i les nenes del poble. Una de les propostes és la que s'explicita a l'acta del Ple de l'Ajuntament del 2 d'agost de 1908,

on diu: "Tenint en compte que un dels principals deures de la cooperació municipal és el foment de l'ensenyament procurant facilitar que totes les classes puguin participar en els inapreciables beneficis de la instrucció proposa com a mitjà per aconseguir aquesta fi l'establiment de l'ensenyament gratuït. Per aconseguir això proposa establir tres escoles: una de pàrvuls on podran anar els infants fins a 7 anys, una altra pels nens de 7 a 9 anys i una tercera pels de 9 a 15. Les escoles que estaran a càrrec seran: la primera la de les monges (Col·legi de Sant Josep de Cluny), la segona la de Vicenç Plantada (Estudi Vell) i la tercera la del Sr. Josep Andreu (Escola Pública de Nois) senyalant a cada una d'elles la gratificació que acordi l'Ajuntament i sigui suficient pel fi que es persegueix". Es discuteix la proposta i s'aprova per unanimitat. Es passa a discutir la quantitat que s'havia de pagar als mestres i s'acorda pagar 800 pessetes al mestre Josep Andreu; 250 a Vicenç Plantada, i 300 a les monges de Cluny.

A l'hora de relacionar les escoles del Mollet de l'època, cal tenir present que durant la Guerra Civil es va cremar molta documentació, entre elles la totalitat del Registre de la Propietat. Per aquest motiu, és possible que la relació de centres no sigui del tot exhaustiva.

8. Escoles públiques

8.1. Escola Pública de Nois (anterior a 1845-1925)

Estava situada a la Carretera. Al llarg del temps, va tenir diferents ubicacions, a causa que els espais no reunien les condicions higièniques o de capacitat per atendre el nombre d'alumnes matriculats. Cap de les ubicacions era un edifici pensat com a escola sinó una aula que consistia en un espai d'una casa particular llogat per l'Ajuntament.

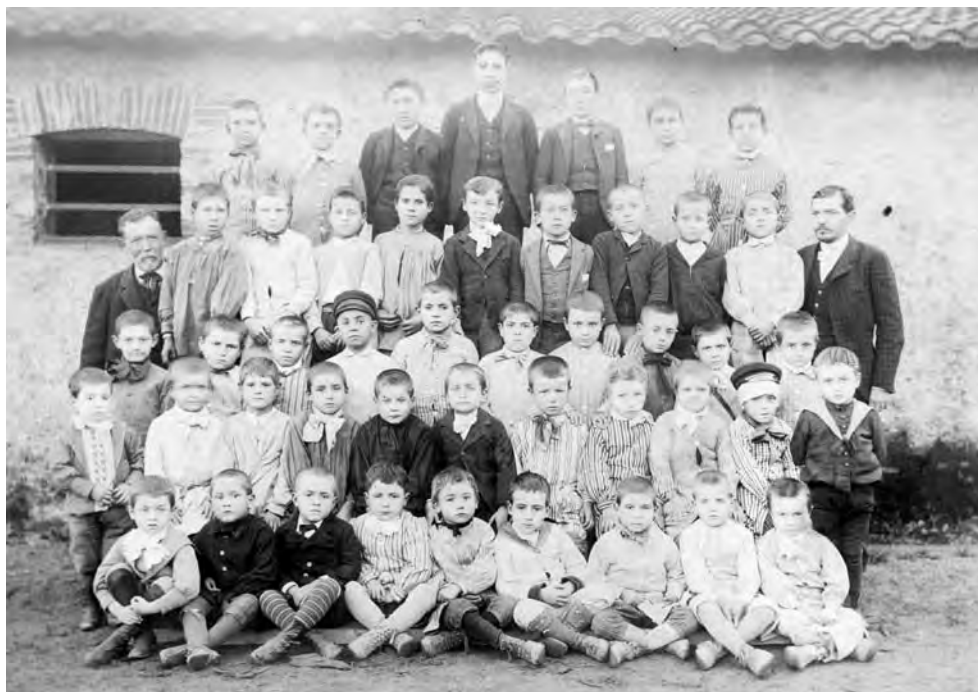

Figura 2. Alumnes de l'Escola Pública de Nois situada a la carretera de Jaume I, a la dècada de 1910. Font: Maria Mercè Rota Humet

Fins el 1919 serà una escola unitària, amb un sol mestre en una única classe. Coneixem els següents mestres que hi van treballar:

- Josep Prat (1869). És el primer mestre del qual tenim constància documental, gràcies al fet que compaginava la feina de mestre amb la d'agutzil (CORBALÁN, 1990).

- Segimon Puig (1870-1872). Ens consta que l'any 1870 treballava a Mollet perquè es queixa a la Diputació de Barcelona que l'Ajuntament de Mollet li deu la quantitat de 343,73 pessetes de les mensualitats d'abril a agost de 1871.¹¹ L'Ajuntament també li devia 82,50 pessetes de l'any anterior.¹²

- En el Ple Municipal del 26 d'agost de 1871 demana fer una permuta amb

Joan Baptista Isbert, mestre d'Òdena (Anoia). Se li concedeix perquè la Junta Provincial d'Instrucció Pública i l'Ajuntament d'aquell municipi també hi estan d'acord.

- Joan Baptista Isbert Rocafort (1873-1884). Consta que hi va estar des del gener de 1873 fins al 26 d'abril de 1884. Va ser un mestre controvertit. Al principi l'escola funcionava bé, tal com queda reflectit en les actes de la Junta Local de Primera Ensenyança, però després va tenir problemes de tot tipus. Va baixar l'assistència dels nens a l'escola i el seu rendiment en els exàmens. En la visita a l'escola de la Junta Local de Primera Ensenyança, el 27 de gener de 1880, es queixen que els nois no van prou bé de gramàtica ni d'escriptura.

¹¹ AHDB

¹² Acta del Ple de l'Ajuntament del 30 de novembre de 1872

Sabem que el 1879 el mestre Isbert també feia classes d'adults.

L'acta del 17 de març de 1880 es fa ressò de la denúncia del Sr. Pere Canals contra el mestre Isbert en relació als dos fills del demandant, que hi van en qualitat de pobres: no els fa cas, els pega... La Junta decideix parlar amb el mestre. En l'acta de l'11 de setembre també hi ha un altre incident amb Vicenç Pujol, pare de dos fills, i el mestre els expulsa de l'escola.

Es baralla amb la Junta, es deixa el llibre de visita a casa i la Junta no pot signar el dia de visita.

L'any 1884, l'amo de la casa on estava ubicada l'escola, Miquel Camps Flaqué, no la vol seguir llogant perquè el veí, Isidre Llargués, es queixa del caràcter del mestre.

- Josep Solé Sellent (1884-1890). Va treballar com a mestre interí des de l'any 1884 fins el 25 de juny de 1890, quan abandona l'escola pública per obrir-ne una de privada. Per substituir-lo, el 28 de maig del 1890, es nomena provisionalment el mestre Corneli Bros Elies.

- Josep Payà Raurich (1890-1893). El nomenen mestre propietari el 21 d'agost del 1890 i hi treballa fins el 1893. En aquest període, tant en les actes com en les visites de la Junta, s'expressa la satisfacció pels avenços dels nois i els brillants resultats obtinguts tenint en compte el poc temps que fa que està a l'escola. En els rebuts de les despeses es pot observar més varietat en els llibres que es compren.¹³

Payà era mestre titular de l'escola pública, professor lliure de Taquigrafia de l'Escola Normal, expresident i secretari general de Societats Escolars i

corresponsal del Centre Català de Barcelona i del Centre Excursionista de Catalunya.

Mentre era mestre a Mollet, va publicar el llibre *Método para la enseñanza del lenguaje en las regiones donde no es la materna la lengua oficial del Estado* (Barcelona, 1891). També va escriure, en aquest cas conjuntament amb Vicenç Plantada, el llibre *Geografía local de Mollet del Vallés: ab noticia geográfich-escolar dels pobles dels encontorns y son mapa topográfich* (Barcelona, 1893). Gràcies a aquesta darrera obra, sabem que, en aquell moment, l'escola consistia en una aula de 16,35 metres de llarg per 4,25 metres d'amplada i 3,31 metres d'alçada. La matrícula fluctuava entre setanta i noranta alumnes amb una assistència d'uns seixanta-cinc de mitjana.

- Roc Grané Valls (1893). Mestre interí des del 22 de setembre de 1893 al 31 de desembre d'aquest mateix any.

- Josep Andreu Valls (1894-1919?). Propietari amb concurs previ. Sabem que s'incorpora l'1 de gener de 1894. El 26 de març de 1896 contrau matrimoni amb la veïna de Mollet Maria Jufre. El 2 d'agost de 1908, signa en l'acta del Ple de l'Ajuntament, on s'estableixen les escoles de nens que tindran l'ensenyament gratuït. No sabem fins quan exercí però es probable que ho fes fins el mateix any de la seva mort, que tingué lloc, quan tenia cinquanta-tres anys, el 23 d'agost de 1919.

Durant l'exercici d'aquest mestre, l'escola canvia d'ubicació, com a mínim, una vegada. El 20 de desembre de 1909, el mestre Vicenç Plantada lloga els baixos de casa seva, on estava l'Estudi Vell,¹⁴ amb tot el material escolar, a l'Ajuntament per ubicar-hi l'Escola Pública de Nois. Ho fa per cinc anys

¹³ AHMMV

¹⁴ L'Estudi Vell és l'escola privada de nois que funda Vicenç Plantada l'any 1865 i que dirigirà fins al 1909, quan es jubila i tanca l'escola.

si abans no s'ha construït una nova escola pública.

- Pere Segué (1919?-192?). Només sabem que el 25 de setembre de 1919 signa en un inventari de l'Escola Pública de Nois.

El 18 de desembre de 1919, la Direcció General de Primera Ensenyança comunica que l'escola unitària passa a ser graduada i es nomenaran dos mestres més. Es dotarà anualment a cada mestre amb 1.000 pessetes de sou; 250 pessetes de gratificació per a la classe d'adults; 166,66 pessetes per a la compra de material pels alumnes d'horari diürn i 62,50 pessetes per a material dels alumnes de nocturn, més 100 pessetes de residència per al mestre director. S'especifica que com a director pot ser-ne l'actual mestre de la unitària –cal suposar que es refereixen al mestre Segué– si aquest reuneix les con-

dicions. L'Ajuntament també es compromet a pagar els lloguers de la casa habitació dels mestres.

Després de l'ampliació, els últims mestres que van exercir a l'Escola Pública de Nois són Ramon Alsina Torallas, director i mestre de 3r curs; Guillem Vigo Garreta, mestre de 2n, i Ceferino Pérez Labrador, mestre de 1r.

El 23 de setembre de 1925, els mestres i alumnes de l'Escola Pública de Nois, conjuntament amb els de l'Escola Pública de Noies, estrenen edifici. Un grup escolar ampli i modern, construït als afores del Mollet de l'època, que tothom anomenarà els Col·legis Nous.

8.2. Escola Pública de Noies (1858-1925)

Des de 1858, Mollet disposava d'una Escola Pública de Noies, que també estava situada a la carretera¹⁵ (PLANTADA

Figura 3. Alumnes de l'Escola Pública de Nois a la dècada de 1920. Va ser una de les escoles predecessores dels Col·legis Nous. Font: Maria Puigvendrelló Domínguez

¹⁵ El volum XI (1848) del Diccionario geográfico-estadístico-histórico y sus posesiones de Ultramar, de Pascual Madoz, cita l'existència d'una escola privada de noies de la qual no en sabem ni la ubicació ni cap detall.

i PAYÀ, 1893). Va tenir els mateixos problemes que la de nois i, per això, també va ocupar diferents ubicacions al llarg del temps. Era també una escola unitària i tenim constància documental de les professores següents:

- Dolors Roca Cornellà (1876-1889). Va treballar des del 23 de maig de 1876 fins a la seva jubilació, el 1889. Va néixer al 1829 a Barcelona i va morir a Mollet el 7 de febrer de 1902, a l'edat de setanta-tres anys, d'una afecció estomacal.¹⁶ Va estar casada amb el també mestre Vicenç Plantada Fonolleda.

Sabem que durant la seva docència, l'escola estava en un local llogat per l'Ajuntament que també tenia habitació per a la mestra. La sala de classe era suficient per a cinquanta noies. Tenia una matrícula de trenta-cinc noies amb una assistència regular de vint-i-cinc. El seu pare, Josep Roca, l'ajudava en les classes de literatura.

- Maria J. González Álvarez (1889-1899). Va prendre posició de la plaça el 3 de desembre de 1889 i el mes de gener de 1899 se'n va anar a Moià fent una permuta amb M. Pilar Coll Llach.

- M. Pilar Coll Llach (1899-1922). Va néixer a Girona el 12 d'octubre de 1853. El 6 de gener de 1899 pren possessió del càrrec a Mollet i treballa fins el mateix any de la seva mort, que es produí el 12 de febrer de 1922.

Duran els anys que va exercir, l'escola estava situada, primer, al davant de can Petricó i, després, a la cantonada amb el carrer de Valentí Almirall.

A la memòria tècnica escrita, durant les vacances d'estiu de 1909, com a exigència del Reial decret de 18 de novembre de 1907, es constata el concepte que té de l'educació de les nenes. Considera que la mestra ha de tenir per

objectiu principal “no fatigar la tendra intel·ligència de les criatures, ni les seves facultats físiques posant-li treballs impropis del seu organisme sinó feina fàcil, senzilla que res impedeixi el desenvolupament del ser arribant la nena amb tots els cuidados deguts a ser la glòria dels seus pares, un model de serietat i un àngel de sa casa”.

En una carta de la mestra a la Junta Local de Primera Ensenyança en relació a la valoració dels treballs fets per les alumnes (1920-21) exposa els quatre objectius importants que ha de complir la mestra: 1) Conservar la salut de les nenes que se li confien; 2) Habilitar convenientment el seu organisme; 3) Procurar-ne el desenvolupament físic, i 4) Desenvolupar en la mesura del que sigui possible el seus temperaments.

La seva filla, la Carmela Arbussà, un cop acabada la carrera, va ajudar la seva mare en qualitat de mestra auxiliar. Després de la mort de la mare, la Carmela va obrir la seva pròpia escola, el Col·legi del Sagrat Cor de Maria, conegut popularment com ca la Carmela.

- Àngela Gibert Coromines (1922-1924). Estava casada amb el mestre de l'Escola Pública de Nois Guillem Vigo Garreta i vivien al núm. 121 de la Carretera, on després va viure el doctor Vilar.

“La seva filla Maria l'ajudava a vegades però recordo que aquesta tenia mal geni com el seu pare: un dia que no vaig saber una pregunta i em va donar una bufetada. De la mare en tinc un bon record, era molt bona però es va morir d'una hemorràgia cerebral, als quaranta-vuit anys, el 3 de març de 1924.¹⁷ Era la meva mestra quan anava a classe als tres anys amb la meva germana Clàudia. Després de la mort de

¹⁶ RCMV. Llibre d'actes de defuncions 1898-1902, foli 194, núm. 1680

¹⁷ RCMV. Llibre de 1924

Figura 4. Grup d'alumnes de l'Escola Pública de Noies a la dècada de 1920 amb la mestra Jacoba, una interina de la qual, tot i estar pocs mesos a Mollet, en tenim nombroses fotografies de final de curs. Font: Família Tarrés Franch

la mestra vam tenir com a interina una mestra que es deia Eladia.” (Carmeta Tarrés, 102 anys, alumna de l'Àngela Gibert).

La Carmeta Tarrés recorda que l'escola estava situada a l'edifici del coro, a la cantonada amb el carrer de Sant Llorenç. Quan entraven al matí donaven voltes a la classe cantant “Les petites formiguetes a l'estiu...”. També cantaven cada dia la cançó de la “Gimnasia”, que deia “la gimnasia es lo primero que tenemos que aprender, mucho sol y mucho aire y mucho saltar y correr”, però resulta que mai feien gimnàstica.

Feien moltes labors de puntes de coixí i ganxet. Aprenien a llegir, escriure i les quatre regles. Totes les nenes estaven juntes a la mateixa classe agrupades per edats. Cada dia llegien una estoneta cada una. Un dels llibres que recorda la Carmeta és *El Manuscrito*.

- Carme Creus Pla (1924-1929). Va exercir del 9 de juliol del 1924 al 19 de setembre de 1929. Quan va començar a treballar, l'escola seguia situada a l'edifici del coro. El local no reunia condicions i el nombre d'alumnes matriculades era excessiu. El cens escolar del 6 de juny de 1925 mostra la demanda d'alumnes matriculades: menors de cinc anys, quinze; de sis a nou anys, seixanta-dues; i de nou a tretze anys, quaranta-set. Total: cent vint-i-quatre alumnes amb una assistència diària mitjana de vuitanta. En l'acord del Ple de l'Ajuntament de 7 de juny de 1925 hi consta: “En vista de la imperiosa necessitat que existeix de graduar en tres graus l'escola unitària de nenes a càrrec de Carme Creus degut tant a les condicions pèssimes del local, com per el nombre d'alumnes es demana al Director General de Primera Ensenyança que es traslladi aquesta escola al grup escolar

que s'està construint". El 23 de setembre de 1925, amb la inauguració dels Col·legis Nous, s'incorpora a la plantilla d'aquest centre, on treballarà fins el 1929.

La misteriosa escola de Delfina Campañá

La documentació oficial recull, descriu i autoritza una escola de noies que pensem que mai va arribar a obrir portes.

El 8 de juny de 1904, Delfina Campañá fou autoritzada a obrir una escola de noies que s'havia d'ubicar al número 44 de la Carretera, en una casa de dos pisos i golfes, en el mateix edifici que abans havia allotjat l'Escola Pública de Nois. A la planta baixa hi havia una aula de 29,4 m² i, a la planta alta, una altra per labors i classe d'idiomes. També disposa de dues habitacions per a dormitori i un pati exterior de 100 m².

Hi podien assistir pàrvuls, nenes i també estava autoritzada a fer classes d'adults.¹⁸ El reglament de l'escola especificava que la distribució de les assignatures i labors es faria seguint l'horari establert per la superioritat, les circumstàncies dels temps, l'edat i les aptituds de les nenes i els avenços moderns. Les assignatures de preferència serien l'aritmètica i l'economia domèstica així com la higiene individual.

A l'article 19 del reglament s'especifica que el tracte entre les alumnes havia de ser correcte i dins de les classes l'idioma havia de ser l'espanyol. El mateix reglament, establia que les mestres, per tal d'obtenir el certificat de bona conducta, havien de viure constantment, com a mínim, els últims tres anys en el poble.

Sabem que Delfina Campañá Mar-

garit va néixer a Olesa de Montserrat el 31 de desembre de 1878, filla de Salvador i Josefa, tots dos d'Olesa. Malgrat que, de moment, no ha estat possible confirmar-ho amb la família, les dades personals d'aquesta mestra coincideixen amb la que serà, a partir de 1901, l'esposa de Frederic Ros Sallent. Un altre fet coincident és que en la mateixa ubicació on havia d'obrir portes l'escola de la Delfina, s'ubicarà, el mateix any 1904, el Col·legi de Sant Josep de Cluny. Tot això ens porta a sospitar que la sol·licitud de la Delfina Campañá és anterior a l'acceptació de les germanes de Cluny de venir a Mollet, convidades pel mateix marit de la Delfina, que en aquell moment és l'alcalde de Mollet.

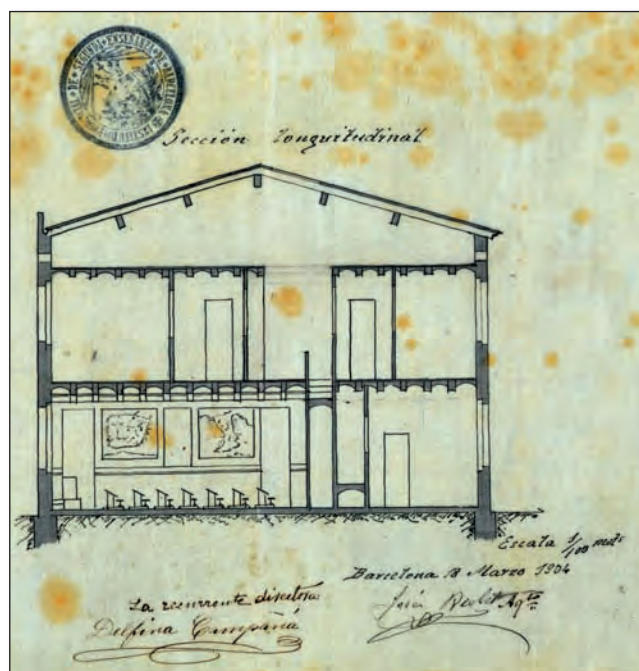

Figura 5. Entre la documentació que s'ha trobat de l'escola de Delfina Campañá hi ha fins i tot aquest plànol de 1904 que detalla la distribució de les aules i els pupitres. Font: AHMMV

¹⁸ Butlletí Provincial del 22 de desembre de 1904

8.3. Escola Unitària de Gallecs (anterior a 1893-1982)

La primera referència documental la trobem a la *Geografia Local de Mollet* (PLANTADA i PAYÀ, 1893), on es diu que a la rectoria de Gallecs el capellà i alguns familiars hi feien classes.

L'any 1926 es projecta la construcció d'un edifici, que s'inaugurarà el 1927. El primer mestre de la nova escola va ser mossèn Salvador Camps, que impartirà classes amb l'ajuda de la seva majordoma, Matilde Giralt.

8.4. Col·legis Nous (1925-actualitat)

L'escola resulta de la necessitat d'agrupar, adequar i ampliar l'Escola Pública de Nois i l'Escola Pública de Noies.

Segons consta en les actes municipals del 20 d'agost de 1924, la construcció es va fer en uns terrenys que l'Ajuntament va permutar als hereus d'Antònia Canet, situats als afores del Mollet del moment. Per a la construcció s'hi van destinar 123.500 pessetes.

Es va posar en funcionament durant la dictadura de Primo de Rivera, amb l'objectiu d'ensenyar a llegir i escriure i les quatre regles. A les nenes se les ensenyava també a cosir i a brodar.

La inauguració estava prevista pel 16 d'agost de 1925 però es va retardar i aquesta no fou possible fins el 20 o 23 de setembre¹⁹ d'aquell any. Cal ressaltar la importància de tenir, en aquella època, una escola graduada de nens i de nenes d'aquelles característiques, ja que en tot Catalunya només n'hi havia un 8 % d'aquest tipus.

L'escola va començar amb tres graus (classes) a la secció de nois i, un sol grau, a la de noies. Els mestres que van estrenar la secció de nois van ser: Ramon Alsina, Guillem Vigo i Fernando Comendador. Al capdavant de la secció de noies sabem que hi havia la Carme Creus.

Figura 6. Pere i Gregori Garcia, alumnes de Col·legis Nous, el primer curs que es va fer a la nova escola, 1925-1926. Font: Família Garcia Campos

9. Escoles privades

9.1. Estudi Vell (1865-1909)

L'Estudi Vell, el Col·legi de Primera Ensenyança Privat de Nois de Vicenç Plantada Fonolleda, fou fundat per aquest il·lustre molletà l'1 de gener de 1865. L'escola estava situada al número 30 de la Carretera (can Plantada), en el mateix domicili del mestre. La classe tenia 11 x 4,5 metres i disposava d'esbarjo, hort i jardí. Hi assistien uns cinquanta nois.

Vicenç Plantada va néixer a Mollet el 2 d'octubre de 1839 i va morir el 20 de novembre de 1913. Era fill de Vicenç Plantada Herrero i Maria Fonolleda Cortés, nascuts també a Mollet. La seva esposa era la Dolors Roca Cornellà, mestra de l'Escola Pública de Noies.

Era, entre d'altres, mestre superior, veterinari, delegat del Centre Excursionista de Catalunya, representant de la comarca del Baix Vallès a la Unió Catalanista i secretari de l'Acadèmia Mèdico-Veterinària de Barcelona. Va participar activament en la vida política i cultural del poble.

Va exercir simultàniament de mestre i de veterinari. Com a mestre va treballar intensament per millorar la

¹⁹ El dia exacte de la inauguració varia en funció de les fonts consultades.

qualitat de l'ensenyament. Considerava que "els mestres més que instructors eren educadors" (PLANTADA i PAYÀ, 1983). Va tenir iniciatives interessants com la creació, el 1879, de l'Associació Infantil Protectora d'Animals Útils, que pretenia que els seus alumnes, a més dels ensenyaments tradicionals, aprenguessin a respectar i conviure amb els animals beneficiosos per a l'agricultura. En relació a aquesta associació va escriure el llibre *Algunos amigos íntimos del agricultor* (Barcelona, 1880). Era un llibre de cinquanta-quatre pàgines amb historietes curtes i gravats, especialment adreçat als infants. La seva obra més coneguda és la ja citada *Geografia Local de Mollet* (Barcelona, 1893).

Figura 7. Alumnes de l'Estudi Vell amb el professor Vicenç Plantada, a la dècada de 1900. Font: Maria Mercè Rota Humet

La seva escola estava molt ben considerada i d'acord amb el seu catalanisme la llengua vehicular de l'escola era el català quan, en aquell moment, la llengua obligatòria de l'ensenyament era el castellà (PÉREZ, 1997a). El 1896, va fundar el Centre Catala-

nista de Mollet, on s'impartien classes de català.

L'Estudi Vell, probablement, va funcionar fins l'any 1909, moment en què suposadament es jubila i lloga els baixos on es trobava la seva escola a l'Ajuntament perquè ubiquei l'Escola Pública de Nois.

9.2. Col·legi de la Puríssima Concepció (anterior a 1886-dècada de 1910)

El Col·legi de la Puríssima Concepció, també conegut com a Col·legi Elemental de Noies No Oficial de Leonor Carbonell Torres, fou fundat per aquesta mestra abans de 1886, ja que aquell any ja surt referenciada en una visita de la Junta Local de Primera Ensenyança. Malgrat això no va rebre l'autorització fins força anys després, concretament el 28 de novembre de 1904.²⁰

L'escola estava ubicada als baixos del número 65 de la Carretera, en un local de 10 x 8 metres, amb un wàter al final del pati i un jardí. Disposava de ventilació suficient i com a calefacció utilitzava un braser i el sol. L'escola tenia cabuda per a seixanta noies, d'entre dos i tretze anys,²¹ però solien anar-n'hi setanta.

Leonor Carbonell Torres va néixer a Mollet el 6 de gener de 1850. Era filla de Desideri Carbonell, mestre d'instrucció primària, nascut a Lloret de Mar, i de Gertrudis Torres, de Barcelona.

9.3. Col·legi de Josep Solé Sellent (1890-dècada de 1910)

El Col·legi de Primera Ensenyança Privat de Nois de Josep Solé Sellent fou fundat per aquest mestre el 1890 però no serà legalment autoritzat fins el 28 de novembre de 1904.²² Abans, entre 1884 i 1890, Josep Solé havia

²⁰ L'AHMMV disposa de la documentació, dels anys 1903 i 1904, relativa a la sol·licitud d'autorització.

²¹ AHMMV. Segons certificats mèdics emesos pel metge Lluís Duran.

²² Butlletí Provincial del 22 de desembre de 1904

estat mestre interí de l'Escola Pública de Nois. El col·legi estava situat al número 42 de la Carretera (amb entrada també pel carrer de Palaudàries), en un local improvisat de 9 x 8 m, sense habitatge per al mestre. Hi anaven uns vint nois.

Josep Solé Sellent va ser batejat a Sentmenat el 7 de gener de 1854. Era fill de Josep Solé, de professió paleta, i de Dolors Sellent, tots dos veïns de Sentmenat

9.4. Escola Preparatòria Mixta (anterior a 1893-1909)

L'Escola Preparatòria Mixta, el Col·legi de Primera Ensenyança Privat de Noies d'Anna Plantada Fonolleda, fou fundat per la germana de Vicenç Plantada. Malgrat que la data oficial d'autorització de l'escola és del 21 de desembre de 1904, ja feia anys que funcionava. L'escola compartia espai amb

l'Estudi Vell i disposava d'un pati, de 15 metres de costat, amb dos pòrtics i un wàter, de 4 metres de costat cadascun. Els exercicis pràctics d'escriptura i aritmètica es feien quan no hi havia nens a l'escola del seu germà que estava al costat adjunt a la part est. La principal assignatura eren les labors.

Anna Plantada va néixer a Mollet el 18 de novembre de 1842.

9.5. Escola Laica de Nois (anterior a 1893-dècada de 1910)

L'única referència documental d'aquesta escola la trobem a la *Geografia Local de Mollet* (PLANTADA i PAYÀ, 1893): l'escola estava situada en el mateix edifici del Casino Republicà, en una sala espaiosa dotada del més indispensable, on estaven matriculats uns quaranta nois, en gran part dels pobles veïns.

57

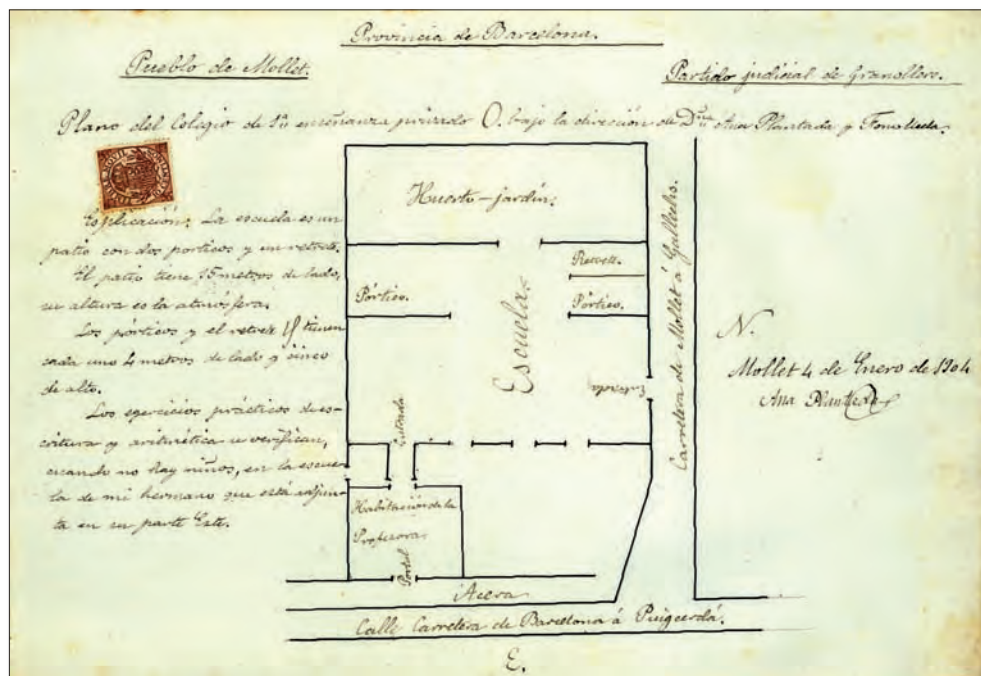

Figura 8. Plànol de l'escola que compartien els mestres Vicenç Plantada (Estudi Vell) i Anna Plantada (Escola Preparatòria Mixta per a noies), l'any 1903. Font: AHMMV

Figura 9. Alumnes de Can Plantada, l'any 1904. Hi podem veure que tant els nois com les noies compartien la majoria dels espais. Font: Judith Ansó Ros

58

9.6. Col·legi de Sant Josep de Cluny (1904-1916)

El Col·legi de Sant Josep de Cluny va ser la primera escola religiosa de Mollet (ORGA i VENTURA, 2018). A petició del consistori molletà, quatre germanes de la congregació arriben, l'any 1904, procedents de Granollers. S'instal·len, de manera provisional, en el número 44 de la Carretera i inicien l'activitat docent el 17 de març d'aquell mateix any. Impartien classes de pàrvuls i de primera ensenyança.

Les necessitats d'escolarització i la bona entesa amb el consistori molletà van propiciar la construcció d'una escola convent, en uns terrenys de 2.300 m², cedits per l'alcalde Frederic Ros Sallent, situats al costat del torrent Caganell, exactament on avui trobem el Col·legi Lestonnac. El 12 de maig de 1907 es va col·locar la primera pedra de l'escola convent i l'edifici s'inaugurava el 15 d'agost de 1908.

Entre l'11 de juliol i el 2 d'agost de 1909, van haver d'interrompre l'activitat docent, a causa de la Setmana Tràgica.

Les discrepàncies polítiques en el si del consistori molletà tensaran la relació amb la congregació fins al punt de fer-la insostenible. L'any 1915 deixaran de rebre subvencions municipals i el juny de 1919 abandonen Mollet per marxar a Pozuelo de Alarcón (Madrid).

9.7. Col·legi de Teresa Alemany (1910-dècada de 1930)

Era una escola per als més petits, d'aquelles que —de manera genèrica— es coneixien amb el sobrenom d'escola dels caganers. Només sabem que Teresa Alemany els atenia en una casa del carrer del Sol.

9.8. Col·legi Ibèric del Sagrat Cor (1913-1963)

El Col·legi Ibèric del Sagrat Cor, també conegut com Col·legi de Primera Ensenyança No Oficial de Nois de Llorenç Marrugat Anglès, fou fundat per aquest mestre el 20 de novembre de 1913. Malgrat això no serà fins el 22 de juliol de 1915 quan l'alcalde dona el vistiplau a l'obertura del col·

legi i, el 20 d'agost, ho fa la inspecció. Finalment, el 28 de març de 1916 va estar autoritzada oficialment.

El col·legi estava ubicat en uns baixos, de 13 x 4,5 m, de la Carretera, a ca la Pepa Rossa (avui, núm. 117), on cabien entre cinquanta-cinc i seixanta alumnes. Segons consta, en la documentació oficial, no hi havia necessitat de calefacció perquè li tocava al sol i hi havia unes bones pantalles que proporcionaven quinze graus. Disposava de setze pupitres, en cadascun dels quals hi cabien dos alumnes. Més tard, el col·legi es va traslladar a una altra ubicació de la Carretera, darrera de can Llargués (avui, núm. 74 però amb l'entrada pel carrer de Valentí Almirall, 9).

Els alumnes, per matricular-se, havien de ser majors de sis anys, amb els coneixements adequats de la classe de

pàrvuls, i no tenir-ne més de dotze. L'horari de l'escola era de vuit a onze i, a la tarda, de 2/4 de 3 a 2/4 de 6, menys els dijous a la tarda. Només feien vacances al mes d'agost si l'autoritat ho decretava. Els altres dies festius eren els mateixos que la resta d'escoles.

El reglament de l'escola especificava que l'idioma de l'ensenyament seria el castellà tenint en compte les regles gramaticals de la Real Academia Española.

Les matèries que s'impartien eren: gramàtica, aritmètica, càlcul mental, geometria, història d'Espanya i universal comparada amb la història sagrada, fisiologia humana respectant la moral i els elements de dret, ciències físico-naturals, dibuix lineal i d'adorn, cal·ligrafia, francès i tenidoria de llibres. Donava molta importància a l'ensensa-

Figura 10. Alumnes del Col·legi Ibèric del Sagrat Cor amb el mestre Llorenç Marrugat, l'any 1919. Font: Isabel Grimau Valiente

ment de la religió catòlica, apostòlica i romana i a ensenyar el catecisme del Bisbat. Cada mes de maig, en dia festiu i d'acord amb els pares, organitzava visites culturals i escoles d'arts i oficis.

La quota de l'escola era de 5 pessetes mensuals per alumne però les famílies amb dos o més fills matriculats pagaven, per al primer, les 5 pessetes i per als altres, la meitat. S'impartien també classes nocturnes d'adults de 2/4 de 8 a 2/4 de 10, de dilluns a divendres de l'1 d'octubre al 31 de maig. Els adults que seguien les lliçons del programa general pagaven 3 pessetes i els que seguien un programa específic, 5 pessetes.

El col·legi admetia alumnes sense recursos (fins a un màxim de quatre en horari diürn i, dos, en nocturn) en el cas que l'administració subvencionés el centre amb un mínim de 500 pessetes.

Llorenç Marrugat va néixer a Sallent el 20 d'agost de 1874 i va morir assas-

sinat el juliol del 1936 durant la Guerra Civil. Fou el director fins el 1931, quan es jubila i el col·legi passa a mans de l'Emili Ninou, que ja l'ajudava en els últims temps. El curs 1931-32, Marrugat va donar classes particulars a casa seva, en el primer pis del número 4 del carrer de Barcelona.

9.9. Col·legi de Rossenda Fullerachs (1913-dècada de 1940)

El Col·legi No Oficial de Primera Ensenyança per a Noies de Rossenda Fullerachs Cortada, fou fundat per aquesta mestra l'any 1913, per bé que no va ser autoritzat fins el 13 de desembre de 1915.

El col·legi estava situat als baixos de casa seva, al número 28 de la carretera de Santa Perpètua (avui, avinguda de Rafael Casanova, cantonada amb el carrer de Sant Jordi). Segons consta en la documentació oficial, la casa estava rodejada d'un hort i d'un pati. La classe, de 5,5 x 4,6 m, tenia quatre finestres i,

Figura 11. Nens i nenes del parvulari de la senyora Rossenda a la dècada de 1920. Font: Família Pareras Maynou

segons la mestra, no necessitava calefacció. Disposava de dues taules bancs de quatre seients, quatre bancs, una pissarra, un mapa d'Espanya i taula i cadira per a la mestra. Es limitava a vint el nombre màxim d'alumnes.

A partir de 1934, el consistori molletà reconvertirà el col·legi en un parvulari municipal.

Rossenda Fullerachs va néixer el 27 d'agost de 1885 a Esplugues del Llobregat, però els pares, el Rafael i l'Emília, vivien a Barcelona.

9.10. Col·legi Lestonnac (les monges) (1917-actualitat)

El buit deixat amb la marxa, el juny de 1916, de les religioses de Sant Josep de Cluny serà cobert amb l'arribada d'una nova congregació religiosa. A petició del consistori molletà, arriben a Mollet, el 12 d'abril de 1917, procedents de Calella, quatre germanes de la Companyia de Maria: Mercè Cortada, Dolors Ribas, Pilar Olivé i Roser Espel. Poc després, s'afegiran dos religioses més: Ramona Surroca i Ignàsia Sala (DACH i SAFONT, 2018). L'instal·len a la mateixa escola convent de la rambla de Balmes i inicien les classes al maig de 1917, amb vint alumnes gratuïtes i quinze de pagament.

La vida de les monges quedava circumscrita al convent i al col·legi. El contacte amb l'exterior era molt limitat, només podien rebre visites en el locutori del convent separades per una reixa de fusta.

L'ensenyament estava adreçat a la formació de les nenes com a futures mares de família. Les alumnes anaven sempre vestides amb uniforme, que va anar canviant al llarg dels anys. La bona reputació del centre va fer que ràpidament augmentés el nombre d'alumnes, amb la incorporació de nenes tant de Mollet com dels pobles veïns.

9.11. Col·legi del Sagrat Cor de Maria (ca la Carmela) (1922-1955)

El Col·legi del Sagrat Cor de Maria o Col·legi de Primera Ensenyança Privat Elemental de Noies de Carmela Arbussà Coll fou fundat per aquesta mestra, l'any 1922. En un primer moment, el col·legi s'ubica en el primer pis del número 42 del carrer de Berenguer III. Poc després demana el trasllat al mateix carrer, unes cases més enllà, al 92 principal. A partir de 1930, s'instal·la definitivament als baixos de la casa situada a l'avinguda de la Llibertat cantonada amb el carrer de Pau Claris. En aquell temps, l'aula tenia pupitres de dues places amb bancs incorporats i les alumnes pagaven 6 pessetes.

Carmela Arbusà Coll va néixer a Moià, l'any 1896, on la seva mare, M. Pilar Coll Llach, treballava de mestra. Més tard, es traslladaran a Mollet i la seva mare serà la mestra de l'Escola Pública de Noies, entre 1899 i 1922. Carmela Arbussà es va casar amb el músic i compositor molletà Antoni Suñé Font.

61

Figura 12. Escola convent de Lestonnac (les monges), dècada de 1930. Font: Josep M. Vizcarra Novales

9.12. Parvulari de Cal Regino (anterior a 1930-dècada de 1930)

No sabem la cronologia exacta ni el nom oficial però els que el recorren sempre parlen del parvulari de Cal Regino. Era una escola de caganyers, atesa per l'Agustina Soldevila, casada amb el sereno Rafael Pascual Mora, de cal Regino, que atenia els infants a casa seva, al número 6 del carrer de la Pau, amb entrada per la rambla de Fiveller.

9.13. Col·legi Sant Jaume (can Tosquella) (1930-1972)

El Col·legi Sant Jaume fou fundat pel mestre Jaume Tosquella Rubiol, l'any 1930. Estava situat al número 186 (can Petit) del carrer de Berenguer III, en un espai reduït que abans havia estat botiga de queviures i que no disposava de lloc d'esbarjo.

Jaume Tosquella Rubiol va néixer a la comarca de l'Urgell, l'any 1898.

Epíleg

Com es pot deduir del que s'ha exposat fins aquí, l'educació a Mollet, sobretot en la segona meitat del segle XIX, és com a la majoria dels pobles de Catalunya: les escoles públiques de nens i de nenes disposen de locals poc adequats i conviuen amb escoles privades de característiques semblants, amb mètodes pedagògics obsolets i on bàsicament s'ensenya a llegir i escriure i nocions d'aritmètica amb l'objectiu de lluitar contra l'analfabetisme i la falta d'assistència dels infants a les escoles.

Al primer terç del segle XX, la burgesia vol avançar. Creu que es necessari un altre tipus d'educació per preparar persones per viure en una nova societat. Comencen a haver-hi mestres que coneixen les noves idees pedagògiques d'Europa i d'Amèrica: Dewey, Montessori, Decroly, Freinet i

Figura 13. Alumnes de ca la senyoreta Carmela amb la mestra Pilar Coll (mare de la Carmela Arbussà), dècada de 1920. Font: Vicenta Solans Sisó

el moviment de l'Escola Nova, també denominada *escola activa* en què els infants són els protagonistes del seu aprenentatge.

Però a Mollet totes aquestes idees pedagògiques no arriben fins al 1931, quan amb la proclamació de la II República i amb el canvi de govern del consistori comença una nova etapa de grans canvis en l'ensenyament, que s'acabarà bruscament el 1939, amb el triomf del franquisme.

El nostre record per a tots els mestres que van treballar a Mollet entre els dos segles, tant els que hem pogut ressenyar com per a aquells dels quals no hem trobat informació.

Bibliografia

- ANSÓ, J. i CAMPOY, G. (2011). La vida rural a Gallecs. Dietaris de Joan Ros Herrero (1895-1978). Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 12. 292 p. Mollet del Vallès.
- ARIMON, G., SAGRERA de, J.E. i GONZÁLEZ, A. (2014). Josep Maria Suñé Arbussà, molletà il·lustre. Ajuntament de Mollet del Vallès. 58 p. Mollet del Vallès. Arxius consultats
- CORBALÁN, J. (1990). Una aproximació a l'escola pública primària de Mollet del Vallès en el s. XIX, segons la documentació oficial. Notes, 4: 97-105. Mollet del Vallès.
- DACH, M.J. i SAFONT, E. (2018). Cent anys de col·legi Lestonnac a Mollet. Notes, 33: 87-100. Mollet del Vallès.
- GÓMEZ, J.L. i SESMA, T. (2008). Construcció dels "Col·legis Nous". 1924/1925. Notes, 23: 57-70. Mollet del Vallès.
- MAYORGA. A. (2000). La inspección educativa.

Siglo y medio de la inspección educativa en España 1849-1999. Santillana Educación. 286 p. Madrid.

- ORGA, F. i VENTURA, J. (2018). Les Germanes de Sant Josep de Cluny. La primera escola religiosa de Mollet. Notes, 33: 73-86. Mollet del Vallès.
- PÉREZ, F. (1997a). Obres completes de Vicenç Plantada 1. Cròniques i articles en La Renaixença. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 1. 263 p. Mollet del Vallès.
- PÉREZ, F. (1997b). Obres completes de Vicenç Plantada 2. Monografies i altres escrits. Centre d'Estudis Molletans, col·lecció Vicenç Plantada, 2. 238 p. Mollet del Vallès.
- PLANTADA, V. i PAYÀ, J. (1893). Geografia local de Mollet del Vallès: ab noticia geogràfic-escolar dels pobles dels encontorns y son mapa topogràfic. Tipolitografia de Lluís Tasso. 16 p. Barcelona.
- PUJOL, D. (1965) Els orígens de l'escola catalana. Planeta. 208 p. Barcelona.
- SECURÚN, R.M. (2013). L'educació a Mollet en temps de la República (1931-39). Notes, 28: 11-32. Mollet del Vallès.

Arxius consultats:

- ABRS. Arxiu Biblioteca Rosa Sensat
- AHDB. Arxiu Històric Diputació Barcelona
- AHMMV. Arxiu Històric Municipal Mollet del Vallès
- AHUB. Arxiu Històric Universitat de Barcelona
- APTE. Arxiu particular de Trinitat Falgueras
- RCMV. Registre Civil de Mollet del Vallès

Fonts orals:

- Jaume Busquets
- Maria Pedragosa
- Carmeta Tarrés
- Pere Torrents (†)